

GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜNDEKİ SURİYELİLERİN KAMU HİZMETLERİNDEN YARARLANDIRILMASI

Eğitim ve Sağlık Hizmetlerinde Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Rumeysa Şenoğlu

GELECEĞİN
TÜRKİYESİ

ANALİZ RAPORLARI - 05

İLKE
ilim kültür eğitim vakfı

Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Kamu Hizmetlerinden Yararlandırılması: Eğitim ve Sağlık Hizmetlerinde Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Ö Z E T

Türkiye’de geçici koruma statüsü altında bulunan Suriyeli sığınmacıların, kamu hizmetlerinden yararlanması meselesi, hukuk temelli çeşitli tartışmalara yol açmıştır. Türkiye, 2011 yılından beri açık kapı politikasıyla topraklarına kabul ettiği Suriyeli sığınmacılara barınma, yiyecek gibi temel ihtiyaçlarının yanı sıra eğitim ve sağlık gibi temel hizmetler sunmaktadır. Türkiye, Anayasal bir yükümlülük olarak vatandaşlarına sunduğu bazı kamu hizmetlerinin karşılığında bedel talep etmekte iken bu hizmetler, Suriyeli sığınmacılara bedelsiz olarak sunulmaktadır. Geçici Koruma Yönetmeliği’nde 25 Aralık 2019 tarihinde yapılan değişiklikle, hizmetlerin karşılığı olarak bedel talep edilebileceği düzenlenmiş olsa da bedelin niteliği hususunda muhtevası gereği hâlâ belirsizlik mevcuttur. Bu raporda devletin sağladığı eğitim ve sağlık gibi temel hizmetlerin niteliği, kapsamı ile uygulamada karşılaşılan sorunlar; kamu hizmetlerinin tanımı, kapsamı, karşılığında talep edilen bedel ile hukuki niteliği ve bu alandaki politika önerileri açıklanmıştır.

Atıf: Şenoğlu. R. (2020). *Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Kamu Hizmetlerinden Yararlandırılması: Eğitim ve Sağlık Hizmetlerinde Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri* (Analiz Raporu: 2020/05). İstanbul: İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı.

Y A Z A R H A K K I N D A

Rumeysa Şenoğlu, İstanbul Şehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nden tam burslu olarak 2019 yılında mezun oldu. İstanbul Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde yüksek lisans öğrenimine devam etmektedir. Uluslararası hukuk, Mülteci Hukuku ve Uluslararası Deniz Hukuku alanlarında çalışmalar yapmaktadır.

İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı 2010 yılında kurulmuş bir kuruluştur. İLKE, ilk günden itibaren yaptığı nitelikli çalışmalarla toplumu her açıdan geliştirmeyi kendisine şiar edinmiştir. Bu çalışmalarına Türkiye’nin geleceğinin oluşumuna katkı yapmak hedefiyle “Geleceğin Türkiye” Projesini eklemiştir. Bu kapsamda sekiz ana başlıkta ilgili alanlarda yetkin uzmanlara araştırma raporları hazırlanmaktadır. Geleceğin Türkiye Projesi Doç. Dr. Lütfi Sunar koordinatörlüğünde H. Merve Bircan, Muhammed Hüseyin Ergören ve Resul Çiftçi tarafından yürütülmektedir. Özel alanlara yoğunlaşmak ve derinlikli olarak inceleyebilmek adına bu raporların devamı niteliğinde Analiz Raporları hazırlanmaktadır. Elinizde bulunan rapor, Geleceğin Türkiye Projesi kapsamında hazırlanan Analiz Raporlarının beşincisidir.

Adres: Aziz Mahmut Hüdayi Mah. Türbe Kapısı Sk. No: 13 Üsküdar/ İstanbul **Telefon:** +90 216 532 63 70 **E-posta:** getu@ilke.org.tr **Web:** ilke.org.tr

© Tüm hakları saklıdır. İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı’nın yazılı izni olmadan bu eserin hiçbir kısmı elektronik ya da mekanik yollarla çoğaltılamaz. Yazıda belirtilen görüşler yazara aittir ve İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı’nı bağlamaz.

Giriş

Türkiye'nin en uzun sınıra sahip komşusu olan Suriye, 2011'de başlayan iç karışıkların etkisiyle dünyanın en büyük insani ve güvenlik krizlerinden bir tanesiyle yüzleşmek zorunda kalmıştır. Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği'nin (BMMYK) 30.01.2020 tarihli güncel verilerine göre toplamda 5.556.417 milyon Suriyeli vatandaşın, 3.576.344 milyonu Türkiye'de bulunmaktadır. Türkiye'deki Suriyeli yabancılara hayatlarını sürdürebilmeleri için eğitim, sağlık gibi bazı temel hizmetler sağlanmaktadır. Suriyeli yabancılara tanınan geçici koruma statüsü, bu hizmetlerin sağlanmasını yasal olarak güvence altına almaktadır. Geçici Koruma Yönetmeliği'nde yapılan son değişikliğe kadar bu hizmetlerin herhangi bir bedel talep edilmeksizin sağlanması hususu ise tartışmalıdır. Türkiye'de vatandaşlara sağlanan temel hizmetler karşılığında alınan bedelin hukuki niteliği yargı kararlarında net bir şekilde tanımlanmamış olsa da bu çalışmada öğretilerdeki görüşler göz önünde bulundurularak bedelin hukuki niteliği ve Suriyelilerden talep edilip edilmediği hususu açıklanacaktır.

Öncelikle geçici koruma statüsünün tanımı yapılarak statünün kimlere sağlandığı belirtilecektir. Ardından söz konusu statüden yararlanan yabancılara sağlanan hizmetler ve bu hizmetlerin içerik itibarıyla kamu hizmeti olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği, kamu hizmeti tanımı yapılarak tartışılacaktır. Bu kapsamda kamu hizmetlerinin kimlere sağlanabileceği, devletin vatandaşlarının yanı sıra topraklarında bulunan yabancılara da kamu hizmetlerini sağlama yükümlülüğü olup olmadığı hususu belirtilecektir. Statü altında korunan yabancılara sağlanan hizmet-

ler, mevzuattaki düzenlemeler çerçevesinde tek tek ele alınarak uygulamada yaşanan sorunlar ortaya konulacaktır. Son olarak geçici koruma statüsündeki yabancılara sunulan hizmetlerin, eşitlik ilkesi çerçevesinde incelenmesi yapılacaktır.

Geçici Koruma Statüsü

Uluslararası koruma statülerinden bir tanesi olan geçici koruma statüsü ilk kez 2014'te yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ile Türk hukukunda düzenlenmiştir. YUKK'un 91. Maddesine göre kitlesel olarak Türkiye sınırına gelen ya da sınırdan geçen ve acil ve geçici koruma talep eden yabancılara, ülkesinden ayrılmaya zorlanmış ve ülkesine geri dönemeyen kimseler olması gerekmektedir. Suriye'deki iç savaş sebebiyle Türkiye'ye gelen yabancılar için düzenlenen bu geçici koruma statüsünü daha detaylı düzenleyen Geçici Koruma Yönetmeliği (GKY) de 22.10.2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 2016 yılında Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair ayrıca bir yönetmelik ve Suriyeli çocukların eğitim alabilmeleri için de Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından 2013 yılında bir genelge çıkarılmıştır. İlgili yönetmelikler ve genelge, geçici koruma statüsünden faydalanan yabancılara haklarının temelini oluşturma hususunda ana mevzuat olarak kabul edilmektedir (Erdem, 2017, s. 338). Türkiye, Suriye'den gelen yabancılara, açık sınır kapısı politikasıyla ülke topraklarına koşulsuzca kabul etmekte, YUKK 91. Maddesi uyarınca geçici koruma statüsü sağlamak ve bu kanun kapsamında geri gönderme yasağına uyarak bu statüden yararlanan kimselerin temel ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Kanunun 104. Maddesine göre "geçici korumaya ilişkin iş-

GİGM'in 30.01.2020 tarihli güncel verilerine göre geçici koruma statüsünden yararlanan 3.576.344 milyon Suriyeli sığınmacı bulunmaktadır.

leri yürütmek", Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün (GİGM) yetkisi olarak belirtilmiştir.

Türkiye, sınırlarına gelen Suriyelileri şart sunmadan topraklarına kabul ederken Avrupa, Yunanistan'a gelen çok sayıda Suriyelinin ardından Türkiye ile müzakere sürecine girmiştir. İmzalanan Geri Kabul Anlaşması sonucunda, Avrupa Birliği'nin (AB) Türkiye'ye 3+3 milyar avro destek sağlamasına ve AB sınırına dayanmış ya da kaçak yollardan topraklara girmiş olan Suriyelilerin de Türkiye'ye geri iade edilmesine ve bunun karşılığında Türkiye'den AB'ye yasal yolla Suriyeli kabulüne karar verilmiştir. AB, Türkiye'ye kıyasla savaşan kaçan Suriyeliler konusunda duyarsız bir tavır sergilemiş ve hatta AB üyesi olan bazı ülkeler, kabul konusunda birtakım kıstaslar

öne sürmüşlerdir. Bu çerçevede Türkiye'den en çok Suriyeli kabul eden AB ülkesi Almanya olmuştur. 2019 yılında 6 bin kişiyi kabul edeceğini açıklamış ve kabul edeceği kişilerin "mümkün olduğu ölçüde Almanya'ya uyum sağlayabilecek kişiler olmalarını" dikkate alacağını belirtmiştir.

Ayrıca sığınmacıların eğitim durumu, yaşı, dinî kimliği, dili ve iş tecrübesi gibi kıstasların da göz önünde bulundurulacağı, ağır hastaların ise kabul kotasında %3'ü aşmayacağı bildirilmiştir. AB'nin son üç yılda toplamda 18 bin Suriyeli sığınmacıyı topraklarına ka-

bul etmesi (DW, 2019), AB ülkelerinin sığınmacı kabulü hususunda kendi menfaatlerine yönelik politikalar benimsediği iddialarını güçlendirmektedir. Söz konusu sayıya bakıldığında AB'nin, Suriyeli sığınmacı kabulünde kendi menfaatini gözeterek insani ve vicdani görev üstlenme hususunda sınıfta kaldığı söylenebilir.

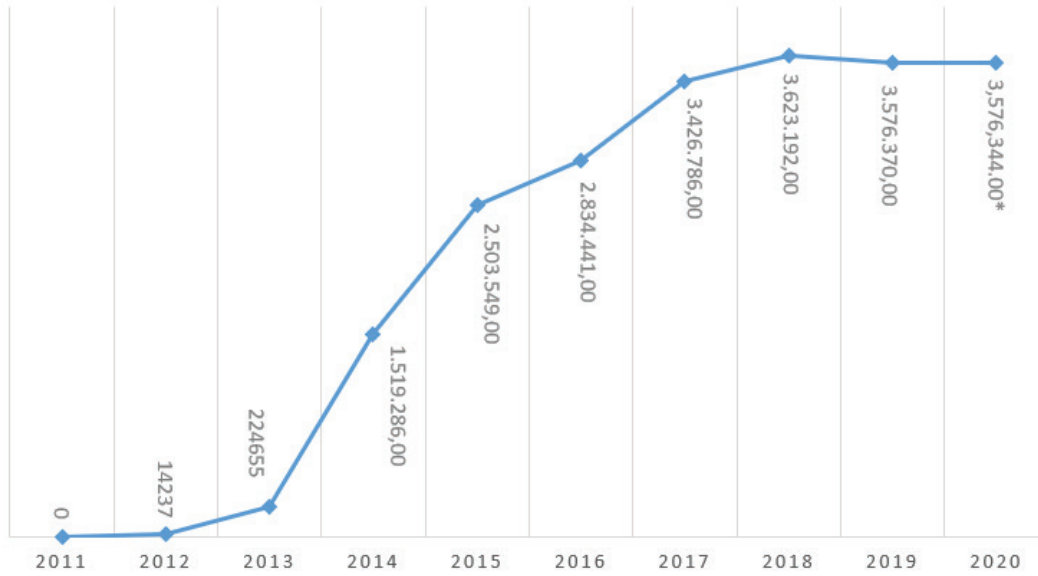
Geçici Koruma Statüsü Kapsamında Suriyelilere Sağlanan Hizmetler

GİGM'in 30.01.2020 tarihli güncel verilerine göre geçici koruma statüsünden yararlanan 3.576.344 milyon Suriyeli sığınmacı bulunmaktadır.

GKY'nin 26. Maddesine dayalı olarak yönetmelik kapsamındaki yabancılara eğitim, sağlık, iş piyasasına erişim, sosyal yardım gibi hizmetler sağlanmaktadır.

Maddede yer alan "sağlanabilir" kelimesi, devletin takdir hakkının bulunduğu işaret etmektedir. Ayrıca "hak" yerine "hizmet" kelimesi kullanılmıştır. AB Geçici Koruma Yönergesi'nde "hak" yerine "imkân" kelimesinin kullanılması, geçici koruma statüsü altında bulunan kişiler tarafından talep edilebilir subjektif hak olmadığı ve devletlerin minimum standartları sağlamakla yükümlü olduğu şeklinde ifade edilmiştir (Yılmaz-Eren, 2016, s. 115). Türkiye'de düzenlenen Geçici Koruma Yönetmeliği'nin bu anlamda AB Yönetmeliği ile benzer olduğu söylenebilir. Bu çerçevede öncelikle Geçici Koruma Yönetmeliği'nde belirtilen eğitim ve sağlık hizmetlerinin, kamu hizmeti kapsamında olup olmadığı hususu, kamu hizmetinin tanımı, ilkeleri ve muhatapları ele alınarak açığa kavuşturulacaktır.

ANALİZ RAPORU

*30.01.2020 itibarıyla

Şekil 1: Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler

Kaynak: GİGM, 2020

Kamu Hizmeti

Anayasa Mahkemesi (AYM), 2007 tarihli bir kararında, kamu hizmetini, kamu yararına yönelik olarak topluma sunulan sürekli ve düzenli etkinlikler olarak tanımlamıştır¹ zira kamu hizmetleri, toplumun ortak ihtiyaçlarını gidermeye yöneliktir. AYM aynı kararda bu durumdan yola çıkarak düzenlilik ve süreklilik arz eden, toplumsal hayatın bir gerekliliği olan ve devlet ya da diğer kamu tüzel kişiler tarafından sağlanan tüm hizmetleri, kamu hizmeti olarak nitelendirmiştir. Yani hizmetin amacı; toplumun genel ve kolektif ihtiyacını gidermek ise o hizmet, kamu hizmeti olarak nitelendirilmektedir. Bu çerçevede eğitim ve sağlık hizmetlerinin kamu hizmeti olduğu

söylenabilir. Bu hizmetlere hâkim olan ilkeler ise eşitlik, tarafsızlık, süreklilik, değişkenlik ve uyum olarak belirtilmiştir (Gözübüyük, 2003, s. 32). Kamu hizmetlerinin karşılığının olup olmadığı hususu tartışmalı olsa da bedelsizlik (meccanilik) ilkesi de genel ilkelerin içinde kabul edilmektedir (Özay, 1994, s. 355).

Danıştay 13. Dairesi'nin 2005 yılında verdiği bir karara göre kanun ile idareye yüklenmiş olan zorunlu kamu hizmetlerinin ifası sebebiyle aksi yasayla belirlenmiş olmadıkça herhangi bir bedel istenemez (Danıştay 13. Dairesi, 2005). Danıştay'ın benzer kararlarında, belediyelerin çöp toplama faaliyetleri zorunlu kamu hizmeti olduğundan bu hizmet karşılığında belediyelerin herhangi bir bedel

1 E. 2004/114, K. 2007/85 22 Kasım 2007 tarihli kararın detaylı gerekçesi için bkz. <http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/b1371fe8-fbe7-44c8-a1a8-f6efad68efc7?highlightText=s%C3%BCrekli%20ve%20d%C3%BCzenli%20etkinlik&excludeGerekce=False&wordsOnly=False>

Devletin sağlamakla yükümlü olduğu kamu hizmetleri hem ulusal mevzuatta hem de uluslararası sözleşmelerde güvence altına alınmıştır.

talep edemeyecekleri belirtilmiştir (Gözübüyük ve Tan, 2010, s. 698). Bu kapsamda eğitim ve sağlık hizmetleri de zorunlu kamu hizmeti kategorisine dâhil olacaklarından bu hizmetlerin sağlanması karşılığında bedel istenmesi mümkün olamayacaktır ancak kamu hizmetlerinden yararlananlardan uygun bir bedel alınabileceğini belirten yargı kararlarını, 2002 Tarihli ve 4736 Sayılı Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Ürettikleri Mal ve Hizmet Tarifeleri ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un yürürlüğe girmesi takip etmiştir. Bu kanun kapsamında genel ve katma bütçeli idareler ve bu idarelere bağlı döner sermayeli kuruluşların, il özel idarelerin, belediyeler ve kurmuş oldukları müessese ve işletmelerin özel hukuk hükümlerine tabi olan ve kamunun çoğunluk hissesine sahip olduğu kuruluşların ürettikleri mal veya sağladıkları hizmetten, herhangi bir kişi ya da kurumlar ücretsiz ya da indirimli tarife üzerinden faydalanamayacaktır. İşletmecilik gereği uygulanması gereken ticari indirimler, kanun kapsamında değildir. Böylece kamu hizmetlerinin bedelinin olup olmadığı tartışmaları yerini kamu hizmetleri karşılığında talep edilen bedelin hukuki niteliği konusunda çeşitli ihtilaflara bırakmıştır. Bu husus, tartışmalı noktalarıyla birlikte yazının son kısmında açıkça ele alınacaktır. Bedel

konusu ise devletlerin, toplumun sürekli ve düzenli olan ortak menfaatlerini, vatandaşlık hukuku çerçevesinde toplumu meydana getiren vatandaşlara mı yoksa insan olmaktan kaynaklanan bir hak ediş şeklinde yorumlanıp toplumu oluşturan Türk vatandaşlarına ve yabancılar dâhil tüm insanlara mı sağlanması gerektiği hususunda tartışmalara yol açtığından bu noktada öncelikle kamu hizmetlerinin muhatapları incelenmelidir.

Kamu Hizmetlerinin Muhatabı

Devletin görevi, kendi kaynaklarını belirli bazı amaçlar doğrultusunda kullanmaktır ki kamu hizmetlerinin sağlanması, devletin hem en önemli amaçlarından hem de kendisiyle hukuki bağı olan vatandaşlarına karşı yükümlülüklerinden bir tanesidir. Devletin sağlamakla yükümlü olduğu kamu hizmetleri hem ulusal mevzuatta hem de uluslararası sözleşmelerde güvence altına alınmıştır. 1948 yılında BM Genel Kurulu tarafından ilan edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi bu duruma örnek gösterilebilir. Bildirge, insanların insan olmaktan kaynaklanan yaşam, din ve vicdan özgürlüğü, mülkiyet, eğitim ve sağlık gibi temel haklarını ve ortak menfaatlerini güvence altına almıştır. Eğitim ve sağlık hizmetleri de evrensel bir temel insan hakkı olarak nitelendirildiğinde devletin bu hizmetleri, toplumu oluşturan insanlar arasında ayırım yapılmaksızın herkese sunması gerekir.

Eğitim, 1982 Anayasası'nın 42. Maddesi'nde devletin gözetim ve denetimi altında sağlanan ve kimsenin yoksun bırakılamayacağı bir hak olarak düzenlenmiştir. 56. Madde'de düzenlenen sağlık hizmetleri ise devletin sağ-

lık kuruluşlarının hizmet vermesini sağlama ödevi şeklinde düzenlenmiştir. Bu hizmetlerden yararlanmak herkesin hakkıdır. Sağlıklı bir yaşama sahip olmak ve eğitim-öğretim faaliyetlerinden faydalanabilmek, vatandaşlık bağıyla ilgili değildir. Devlet hem kendi vatandaşlarının hem de topraklarında bulunan yabancıların bu haklarını korumakla yükümlüdür (Yavuz, 2015, s. 280). Bu çerçevede ulusal ve uluslararası mevzuat, destekleyici olmaktadır. BM Ekonomik, Sosyal ve Kültür Haklar Sözleşmesi kapsamında (12. ve 13. Maddeler) taraf devletlerin, herkese eğitim hizmeti sunmayı ve hastalık durumunda tıbbi bakım sağlamayı taahhüt etmesi, bazı hakların sağlanması konusunda vatandaş ayrımı yapılamayacağını göstergesi olmuştur. Zira bu haklar, insan haklarının tamamlanması için gerekli olan sosyal haklardır ve temel insan haklarından ayrı tutulamazlar.

1982 Anayasası'nın "Cumhuriyet'in Nitelikleri" başlıklı 2. Maddesi'nde "insan haklarına saygılı" ifadesi yer almıştır. Eğitim ve sağlık gibi sosyal hakların tanımlandığı maddelerde ise "herkes" ifadesinin bulunması da bu hakların sağlanmasında vatandaş ve yabancı ayrımı yapılmadığını ve herkese sağlandığını göstermektedir (Yılmaz-Eren, 2016, s. 123). Türkiye, bu kapsamda ulusal mevzuatıyla güvence altına aldığı eğitim ve sağlık hizmetlerini, topraklarında ağırladığı yabancılarla sunmaktadır. Geçici koruma statüsüne sahip olan Suriyelilere sağlanan hizmetler, bu çerçevede bir örnek olacaktır. Devletin sağladığı bu hizmetlerin kapsam ve gerekçelerinin daha iyi anlaşılması için tek tek ele alınmaları gerekmektedir. Zira devlet, yabancılara sağladığı bu hizmetleri hem ulusal mevzuat hem de uluslararası projelerle aldığı mali destek yardımıyla sunmaktadır.

Türkiye, BM üyesi olarak 1951 Tarihli Mülteci Sözleşmesi'ne taraftır ve bu kapsamda da Suriye'den gelen tüm çocuklara, devlet okullarında ücretsiz olarak eğitim hakkı sunmaktadır.

AB, Türkiye'nin eğitim ve sağlık gibi temel hizmetleri Suriyelilere sunabilmesi için 2016 yılında "Türkiye'deki Mülteciler İçin Yardım Programı" başlığı altında bir program başlatmış ve Suriyeli sığınmacıların ihtiyaçlarının karşılanması için finansman olmuştur. Oluşturulan Mali Yardım Programı (FRIT), toplamda 6 milyar avro tutarında bütçeye sahiptir. Söz konusu bütçe, proje bazlı kullanılabildiği için bu program çerçevesinde çeşitli projeler uygulanmıştır. Son yıllarda Suriyeli sığınmacılar için yapılan harcamaların kamu bütçesinden karşılandığı hususu sıkça tartışılmaktadır. Bu ihtilaflara, devletin eğitim ve sağlık hizmetlerini Suriyelilere bedelsiz olarak sunmasıyla ilgili tartışmalar da eklenmektedir. Konuya açıklık getirmek adına sunulan hizmetler hukuki gerekçeleriyle temellendirilerek açıklanacaktır.

Geçici Koruma Statüsü'ndeki Suriyelilere Sağlanan Hizmetlere İlişkin Mevzuattaki Düzenlemeler

Eğitim Hakkı

Türkiye, BM üyesi olarak 1951 Tarihli Mülteci Sözleşmesi'ne taraftır ve bu kapsamda da Suriye'den gelen tüm çocuklara, devlet okul-

Geçici koruma statüsü altında bulunan kimseler, kamuya ait olan tüm sağlık hizmetlerinden ücretsiz olarak faydalanabilmektedirler.

larında ücretsiz olarak eğitim hakkı sunmaktadır. Nitekim Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın "Eğitim ve Öğrenim Hakkı ve Ödevi"ni düzenlediği 42. Maddesi, kimsenin eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılmayacağına güvence altına almış ve ilköğretimin devlet okullarında parasız olduğunu belirtmiştir. 2014 yılında MEB, zorunlu eğitim-öğretim çağındaki çocuklara öncelik vererek düzenlediği bir genelgeyi (2014/21) yayınlamış ve böylece yabancılara yönelik eğitim ve öğretim hizmetlerinin sağlanması amacıyla geçici eğitim merkezleri kurulmuştur (MEB, 2014). Ayrıca yabancı öğrencilerin Türkçe bilmemeleri sebebiyle yaşadıkları uyum sorununun çözülmesi için MEB, 2019/15 Sayılı Genelge ile uyum sınıfları kurulması yönünde çalışmalar yapmıştır.

AB fonu kapsamında da eğitim alanında çeşitli projeler yapılmıştır: "Güvenli Gelecek: AB Suriye Fonu" başlıklı UNICEF projesi², MEB uygulayıcı ortaklığıyla "Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi"³, "Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler ve Dezavantajlı Ev Sahibi Topluluklar için Yüksek Öğrenim"⁴ ve "Lübnan, Ürdün ve Türkiye'deki Ev Sahibi Topluluklarda Yaşayan veya Suriyeli Korunmasız Çocuklar İçin Eğitim ve Koruma Programı"⁵.

Sağlık Hakkı

Geçici Koruma Yönetmeliği'nin "Sağlık Hizmetleri" başlıklı 27. Maddesi'ne göre temel ve acil sağlık hizmetleri, ikinci ve üçüncü basamakta bulunan sağlık hizmetleri, bulaşıcı hastalık riskine karşı alınacak başta aşı olmak üzere her türlü önlemler, madde bağımlılığına karşı uygulanacak tedavi yöntemleri ve koruyucu sağlık hizmetleri, Sağlık Bakanlığı'nın kontrolü ve gözetimi altında yaptırılır yahut yapılır.

Geçici koruma statüsü altında bulunan kimseler, kamuya ait olan tüm sağlık hizmetlerinden ücretsiz olarak faydalanabilmektedirler.

2 2015 yılında proje kapsamında Türkiye'ye 36.950.286 avro tahsis edilmiştir (bkz. <https://www.avrupa.info.tr/tr/proje/guvenli-gelecek-ab-suriye-guven-fonu-7499>)

3 2016 yılında başlatılan proje, Türkiye'ye 300.000.000 avro tutarında katkı sağlamıştır. Bu projenin hedefi, İstanbul başta olmak üzere Hatay, Kayseri, Osmaniye, Kilis, Şanlıurfa, Ankara, Batman, Konya, Kocaeli, Mersin, Mardin, Malatya, Bursa, İzmir, Antalya, Siirt, Diyarbakır, Gaziantep, Adana, Kahramanmaraş, Adıyaman, Sakarya'dır. Proje kapsamında söz konusu illerde okula devam eden ya da etmeyen Suriyeli çocuklara eğitim materyallerinin temini, Arapça ve Türkçe eğitimi verilmesi, okula ulaşım hizmetleri, çocukların eğitim aldığı okullara temizlik ve güvenlik hizmetleri sağlanmaktadır (bkz. <https://www.avrupa.info.tr/tr/proje/suriyeli-cocuklarin-turk-egitim-sistemine-entegrasyonunun-desteklenmesi-7010>).

4 Proje, Türkiye'ye 5.000.000 avro destek sağlamış ve dezavantajlı gruptaki gençlerin yükseköğretim programlarına olan katılımlarını arttırmayı hedefleyerek 2017 yılında uygulanmaya başlanmıştır (bkz. <https://www.avrupa.info.tr/tr/proje/turkiyede-gecici-koruma-altindaki-suriyeliler-ve-dezavantajli-ev-sahibi-topluluklar-icin-0>).

5 Türkiye'ye 31.382.891 avro bütçe ayrılmıştır (bkz. <https://www.avrupa.info.tr/tr/proje/lubnan-urdun-ve-turkiye-deki-ev-sahibi-topluluklarda-yasayan-veya-suriyeli-korunmasiz-cocuklar>).

Şekil 2: 2018 ve 2019 Yılı Götürü Bedel Protokolü

Kaynak: Sağlık Bakanlığı'ndan (dosyamerkez.saglik.gov.tr) erişilen veriler ile düzenlenmiştir.

Geçici koruma kaydını henüz yaptırmamış olan bireyler ise kimlik beyanında bulunma şartıyla yalnızca acil sağlık hizmetleri ve buluşıcı ya da salgın durumlarında birinci basamak sağlık kuruluşlarından ücretsiz olarak yararlanabilirler. Ancak özel sağlık kuruluşlarından yararlanmaları için acil hâller ve zorunluluk hâlinde direkt olarak yararlanmaları hariç sevk prosedürlerine uymakla yükümlüdürler. Ayrıca 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu 60. Maddesi'ne göre uluslararası koruma başvurusu bulunan ya da koruma statülerinden birisine haiz kişilerin Genel Sağlık Sigortası (GSS) kapsamında bulundukları belirtilmiştir.

Sağlık hizmetlerine destek sağlayan AB tarafından fonlanan "Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Sağlık Statüsünün ve Türkiye Cumhuriyeti Tarafından Sunulan İlgili Hizmetlerin Geliştirilmesi Projesi (SIHHAT)" başlığı altında Sağlık Bakanlığı tarafından yürütülen proje ise 2016 yılının Aralık ayında başlamış ve 300.000.000 avro değerinde mali bütçe ile 36 ay devam etmesi hedeflenmiştir.

Ayrıca 2019 yılına kadar Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın (AFAD) da üçüncü taraf olarak yer aldığı "Götürü Bedel Sağlık Hizmeti Alım Protokolü", Sağlık Bakanlığı Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü ile İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü arasında her yıl imzalanmaktadır. Götürü bedel, yıllık olarak hizmetin sunumu için harcamasını ifade eder. Bu protokollerin amacı, Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamında koruma altında bulunan yabancılara sağlanacak olan sağlık hizmetlerinin götürü bedel üzerinden teminini düzenlemek ve buna ilişkin usul ve esasları belirlemektir. 2018 yılı protokolüne göre Sağlık Bakanlığı'na ödenen yıllık götürü bedel tutarı 800.000.000 TL iken 2019 yılında ödenen tutar 900.000.000 TL olmuştur.

Çalışma Hakkı

"Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik", 2016 yılı Ocak ayında kabul edilmiş ve geçici koruma statüsündeki Suriyelilere çalışma iznine

22.10.2014 tarihinde yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliği 53. Maddesi uyarınca, yönetmelik kapsamındaki tüm yabancılar, ücretlerini kendileri karşılamaları kaydıyla ve 1136 Sayılı Avukatlık Kanunu'nun adli yardıma yönelik hükümlerine tabi olmak şartıyla avukat ile temsil hakları bulunmaktadır.

başvurma hakkı tanınmıştır. Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, ilgili kanun uyarınca ikamet izni verilen illerde çalışma izinlerini kullanabileceklerdir. Yönetmeliğin 8. Maddesi, istihdam kotası da getirmiş ve çalışma iznine başvuru iş yerinde çalışmakta olan Türk vatandaşlarının sayısının maksimum %10'u kadar geçici koruma altındaki yabancı çalıştırılabileceğini düzenlemiştir. Ayrıca söz konusu statü altında bulunan yabancılar, en az altı aylık geçici koruma süresini doldurmalarının ardından Türkiye İş Kurumu'nun (İŞKUR) düzenlemiş olduğu mesleki eğitim kurslarından ücretsiz olarak faydalanabilmektedirler (Korkmaz, 2018, s. 61).

Çalışma izinlerini düzenleyen yönetmelik; geçici koruma altında bulunmaları, Türkiye'de 6 ay ikamet etmiş olmaları ve mesleki yeterliliklerini ispat niteliği taşıyan diploma ya sahip olmaları şartıyla Suriyeli sağlıkçıların sağlık meslek gruplarında istihdam edilebilmelerinin önünü açmıştır. Bu kapsamda 2017 yılı itibarıyla toplamda 439 Suriyeli sağ-

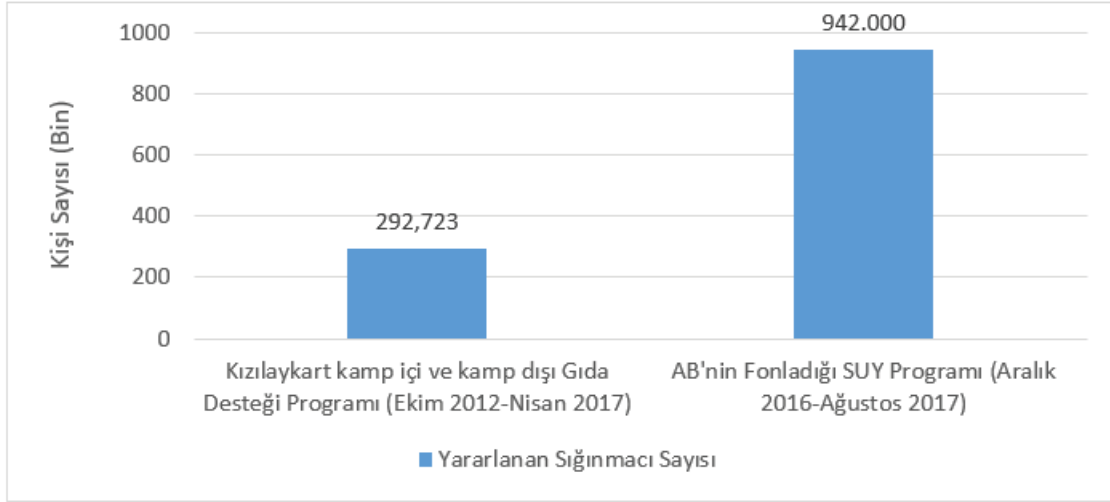
lık personeli, göçmen sağlığı birimlerinde ve geçici barınma merkezlerinde istihdam edilmiştir (Kamu Denetçiliği Kurumu, 2018, s. 155).

Adli Yardım

22.10.2014 tarihinde yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliği 53. Maddesi uyarınca, yönetmelik kapsamındaki tüm yabancılar, ücretlerini kendileri karşılamaları kaydıyla ve 1136 Sayılı Avukatlık Kanunu'nun adli yardıma yönelik hükümlerine tabi olmak şartıyla avukat ile temsil hakları bulunmaktadır. Adalet Bakanlığı ile Türkiye Barolar Birliği'nin (TBB) uyum içerisinde çalıştıkları SILA Projesi, Suriyelilere sağlanacak olan hukuki yardımın kalitesini arttırmayı ve bu alanda çalışan avukatları mesleki açıdan geliştirmeyi hedeflemiştir. Şanlıurfa Barosu'ndan bu çerçevede alınan bilgiye göre Suriyeliler hukuki destek almaya başlamıştır. Ayrıca Baro, avukatların Suriyelilerden ücret almadan davayı takip ettiklerini ancak Suriyeli sayısının fazlalığı sebebiyle adli yardım bütçesinin arttırılması gerektiği belirtilmiştir (Kamu Denetçiliği Kurumu, 2018, s. 122).

Sosyal Yardım

Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 30. Maddesi'nin referans gösterdiği Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu kapsamında Suriyeliler için Türk vatandaşlarında olduğu gibi Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemi'nde hane açılmış, böylece geçici barınma merkezlerinin dışında kalan geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin düzenli ve merkezi yardımlardan faydalanabilmeleri mümkün olmuştur. Şehir merkezlerinde yaşayanların geçici barınma merkezlerinde

Şekil 3: Sosyal Yardımdan Yararlanıcı Sayısı

Kaynak: Kamu Denetçiliği Kurumu Türkiye'deki Suriyeliler Özel Raporu, 2018

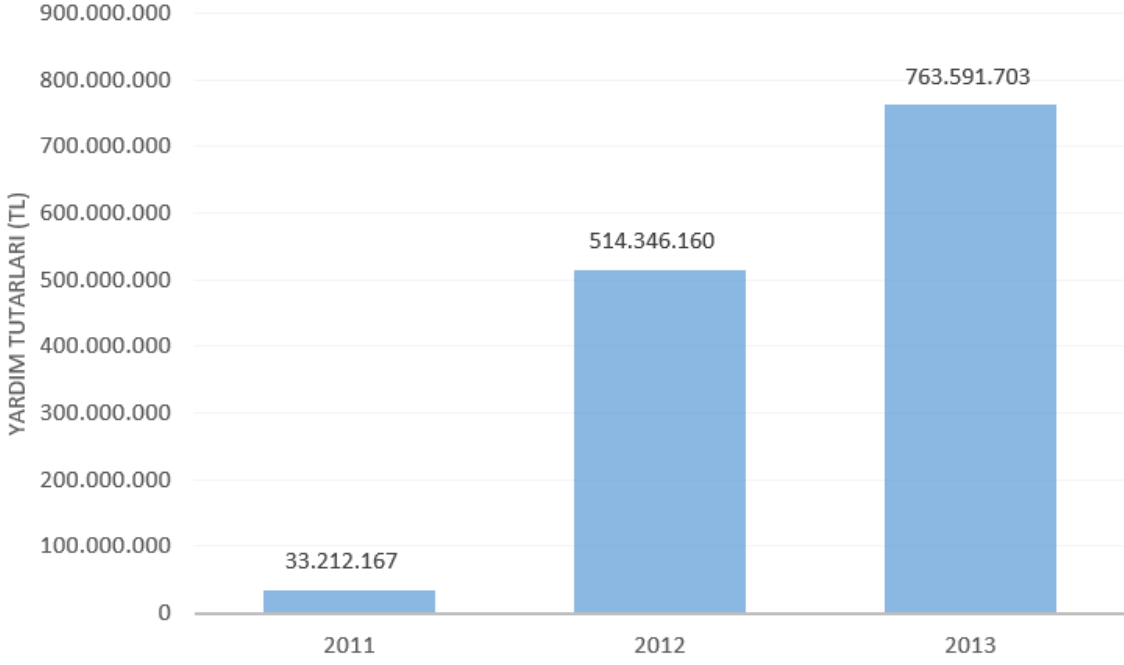
ikamet edenlere kıyasla ekonomik açıdan daha zor durumda olduğu gözlemlendiği için belediyeler de nakdî ve sosyal yardım yapmaktadır (Kamu Denetçiliği Kurumu, 2018, s. 167).

Kamu Denetçiliği Kurumu'nun 2018 yılı Özel Raporu'na göre geçici barınma merkezlerinde ikamet eden ailelere, AFAD'ın finansman olduğu AFAD Kart aracılığıyla aylık kişi başı 100 TL olacak şekilde aynı ve nakdî yardım sunulmaktadır (s. 168).

2012-2017 yılları arasında Türk Kızılayı'nın BM Dünya Gıda Programı (WFP) ve Halk Bankası ile iş birliği içinde uyguladığı "Kızılaykart Gıda Desteği Programı" kapsamında ise kamp içinde olan Suriyelilerin kartlarına ATM'lerden nakit olarak temin edilebilecekleri 50 TL, kampların dışında ikamet edenlerin kartına ise aylık kişi başı 100 TL nakdî yardım yüklenmektedir. Kamp dışında olan ve kart verilecek aileler, Kızılay ile WFP'nin belirlediği kriterlere göre seçilmiştir (Kamu Denetçiliği Kurumu, 2018, s. 169).

Kamu Denetçiliği Kurumu'nun yayınladığı aynı rapora göre Kızılaykart'ın kullanılabileceği marketler, Kızılay'ın ve BM Dünya Gıda Programı ekiplerinin ortak kararları neticesinde belirlenmekte ve Kızılay, marketleri hijyen ve fiyat hususlarında denetlemektedir. Gaziantep, Kahramanmaraş, Şanlıurfa, Hatay ve Kilis'te geçici barınma merkezleri dışında yaşayan Suriyelilere yönelik olarak uygulanan "Kamp Dışı Kızılaykart Projesi" 30.04.2017 tarihinde sona ermiştir ve toplamda 159.960 kişinin kartına 147.624.903,00 TL nakdî yükleme yapılmıştır. Kızılaykart Kamp İçi Programı kapsamında ise toplamda 132.763 kişiye 462.812.015 TL yardım yapılmıştır (Kamu Denetçiliği Kurumu, 2018, s. 168).

Buna ek olarak AB'nin finansman olduğu "Sosyal Uyum Yardımı (SUY)" programı yürütmeye başlanmıştır. Bu programdan GBM dışında ikamet eden ve muhtaçlık/ailede sosyal güvencenin bulunmaması kriterlerine sahip olan geçici koruma kimliği olan Suriyeliler ve diğer yabancılar faydalanmaktadır.

Şekil 4: AFAD'ın Yıllara Göre Doğrudan Yaptığı Acil Yardım Tutarları

Kaynak: AFAD, 2013

Hak sahibi olanlara, Kızılaykart üzerinden kişi başı aylık 120 TL tutarında nakdî bir ödeme yapılmaktadır. Ağustos 2017 itibarıyla ödeme yapılan kişi sayısı 942 bine ulaşmıştır. Uluslararası Göç Örgütü tarafından düzenlenen Kışlık Yardım Projesi, UNICEF'in sağladığı Nakit Yardım Projesi, WHH Gıda Desteği Projesi gibi bazı uluslararası örgütler de Suriyelilere yönelik sosyal yardımda bulunmuştur (Kamu Denetçiliği Kurumu, 2018, s. 169).

Devletin Genel Bütçesinden Para Harcandı mı?

Suriye iç savaşı, 2011 yılında başlamış ve savaştan kaçan Suriyeliler, Türkiye'ye bu tarihten itibaren geçmeye başlamışlardır. AB Komisyonu tarafından destek verilmeden önce yani 2011-2016 yılları arasında Türkiye, çok sayıda Suriyeliye ev sahipliği yapmış

ve onlara barınma, sağlık, eğitim gibi temel ihtiyaçları konusunda destek sağlamıştır. AFAD'ın yayınladığı 2013 tarihli, "Suriyelilerin Konakladığı Geçici Barınma Merkezlerindeki Harcama ve Maliyet Analizi" başlıklı rapor, kişi başı maliyetleri, merkezlerin kurulum maliyetlerini ve eğitim, sağlık gibi alanlardaki harcamaları belgelemiştir. Zira AFAD, geçici barınma merkezlerindeki çadır/konteynırların altyapılarının oluşturulması, sosyal hizmet ve ortak alanların kurulumu, iç malzemelerin sağlanması gibi konularda harcamalar yapmıştır.

AFAD; geçici barınma merkezlerindeki Suriyelilere sağladığı eğitim, sağlık başta olmak üzere gıda, ibadet, haberleşme, bankacılık gibi çeşitli sosyal faaliyetleri; MEB, Dışişleri, İçişleri, Sağlık Bakanlığı ve Kızılay ile kurduğu koordinasyon sonucu gerçekleştirmiştir. Bu hizmetlerin finansmanı başta AFAD olmak üzere AB Katılım Öncesi Mali Yardım

Şekil 5: 2019 Yılı GİGM Bütçesi Cari Transferler Dağılımı

Kaynak: GİGM'den erişilen veriler ile düzenlenmiştir.

Aracı (IPA) çerçevesinde Dünya Sağlık Örgütü, BM Mülteci Yüksek Komiserliği gibi ulusal ve uluslararası kuruluşlardır. Eğitim, sağlık, barınma, hukuk gibi alanlarda sağlanan hizmetler, Türk Kızılayı'nın saha çalışmaları ve 2015 yılında başlatılan 27.000.000 TL bütçeye sahip "Toplum Merkezi Projesi" altında da devam etmiştir.

AFAD'ın 2016 yılı Kurumsal Mali Durum ve Beklentiler Raporu'na göre kurumun bütçesindeki cari transferlerde %344,22 oranında yapılan harcamanın sebebi, geçici barınma merkezlerinin inşası, Suriyelilerin sağlık, barınma gibi temel ve acil ihtiyaçların karşılanması için Ocak-Temmuz 2016 aralığında kullanılmak üzere valiliklere gönderilen 836.922.363 TL tutarındaki acil yardım ödeneğidir (s. 4). 2016 yılında yalnızca sağlık hizmetlerinin yürütülmesi için AFAD bütçesinden Sağlık Bakanlığı'na aktarılan global bütçe tutarı 650.000.000 TL olmuştur (Kamu Denetçiliği Kurumu, 2018, s. 154). İlaç ve tıbbi malzemeler dâhil olmak üzere ayaktan

sağlanan sağlık hizmetlerinin tüm masraflarını AFAD karşılamıştır.

Habertürk Gazetesi'nin 15 Kasım 2018 tarihli haberine göre, geçici barınma merkezlerinin kontrolünün AFAD'dan GİGM'ye geçmesiyle AFAD'ın bütçesinde düşme olurken GİGM bütçesinde artış meydana gelmiştir.⁶ GİGM'ye 2019 yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu ile tahsis edilen 2.307.541.000 TL ödeneğin 1.578.755.000 TL'si cari transferler için ayrılmıştır.⁷

Acil yardımlar, uluslararası acil yardımlar, kamu harcamaları, ilaç ve sağlık teçhizatlarının sağlanması gibi maliyet gerektiren faaliyetler, cari transfer başlığı altında yurtdışına ve hane halkına yapılan transferler olarak yer almaktadır (AFAD, 2016, Bölüm 1).

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'nun Mülteci Hakları Alt Komisyonu tarafından 2018 yılı Mart ayında yayınlanan Göç ve Uyum Raporu'na göre geçici koruma statüsünden yararlanan yaklaşık 3.4 milyon Su-

6 Bkz. <https://www.haberturk.com/ankara-haberleri/16910616-2019-yili-butcesi-plan-ve-butce-komisyonunda>

7 GİGM bütçe detayları için bkz. <https://www.goc.gov.tr/butce-bilgileri>

8 Bütçe uygulama sonuçları tablosu için bkz. <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/Mali-Tablolar/2019-Yili/Eylul/11--BoT%C3%84E--UYGULAMA-SONU%C3%84LARI-TABLOSU.pdf>

AB, taahhüt ettiği yardımın tamamını henüz ödemediği için devletin, eğitim ve sağlık hizmetleri karşılığında bedel alması gerektiği konusu gündeme gelmektedir.

riyeli için toplamda 30 milyar dolar harcama yapılmıştır. Devletin yapmış olduğu bu harcamalar ikiye ayrılmaktadır: Özel sektörden temin edilen alt yapı malzemeleri gibi faturalandırılabilen doğrudan harcamalar ile sağlık/eğitim personeli ya da kamuya ait araç ya da devlet memuru olan şoförlerin hizmetleri gibi bu alanda hizmet veren kaynakların fırsat maliyetidir. Sunulan bu hizmetlerin maliyetlerinin hesaplanabilir ancak faturalanabilir nitelikte olmadığı açıklanmıştır. Söz konusu iki tür harcamanın toplamda 30 milyar doları geçtiği ifade edilmiştir (TBMM, 2018, s. 270). Bu tutar, eğitim ve sağlık hizmetlerinin toplamda 19.2 milyar doları aşan harcamasına ek olarak bakanlıkların, AFAD ve GİGM gibi kamu kuruluşlarının, STK'ların, Türk Kızılay'ının yapmış olduğu yardımlar dikkate alınarak hesaplanmıştır (TBMM, 2018, s. 270). Bu durum Avrupa ülkelerinin sığınmacılar için yapmış olduğu harcama endeksleriyle kıyaslandığında, Türkiye tarafından 3.4 milyon Suriyeli sığınmacının ortalama 4 yıllık sığınma süresinde Alman endekslerine göre 200 milyar avro; İngiliz endekslerine göre ise 110

milyar sterlin harcadığı belirtilmiştir. Zira bir sığınmacının, Almanya'daki ve İngiltere'deki yıllık maliyeti sırasıyla 15.000 avro ve 8 bin sterlindir (TBMM, 2018, s. 271).

GİGM'nin "Suriye Krizinin Etkilerinin Azaltılması için Ulusal Kurumların Desteklenmesi" adlı devam eden AB projesi sonucu Türkiye'deki eğitim, sağlık, geçinme ve güvenlik hususlarında hizmet veren kamu kurumlarının kapasitelerinin artırılması için 40 milyon avro değerinde bütçe tahsis edilmiştir.⁹ Türkiye, AFAD ve GİGM bütçesini kullanarak çeşitli harcamalar yapmış olsa da yürürlüğe girmiş/giren uluslararası projelerle çeşitli kuruluşlardan mali destek aldığı aşikârdır.

Suriyeli sığınmacılara çeşitli hizmetlerin sağlanması için BM'nin Türkiye'ye yaptığı yardım 600 milyon doları geçmemiştir. AB ise sığınmacılara destek olmak için Türkiye'ye veremeyi taahhüt ettiği 6 milyar avro değerindeki yardımın yalnızca 850 milyon avrosunu aktarmıştır (TBMM, 2018, s. 272).

Türkiye, yardımların gönderilip gönderilmediğini dikkate almadan sığınmacıların ihtiyaçlarını herhangi bir bedel talep etmeden karşılamaya devam etmektedir. AB'nin özellikle eğitim ve sağlık hizmetlerinin sunulması konusundaki mali desteği, bu hizmetlerin bedelsiz olarak sunulması hususundaki tartışmaları açıklığa kavuşturacak niteliktedir. Zira Türkiye bu hizmetleri, mali destekler aracılığıyla Suriyelilere sağlamakla dolayısıyla da hizmetlerin karşılığı olarak bedel talebinde bulunmamaktadır. Ancak Türkiye, Suriyeli sığınmacılara kapılarını 2011 yılında

9 Devam eden proje detayları için bkz. <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/evraklar/Goc-Projeleri/GO-C-PROJELERI2/GIGM-Devam-Eden-Projeler.pdf>

Uygulamadaki Problemler

Resmî sürecin uzunluğu,
sağlık hizmetlerinden
yararlanmayı
geciktirmektedir.

Toplumsal, hukuki ve
ekonomik açıdan dezavantaj
oluşturan dil sorunu, kültürel
adaptasyonu
engellemektedir.

açmışken AB, yardım programını 2016 yılında başlatmıştır. Buna ek olarak da AB, taahhüt ettiği yardımın tamamını henüz ödemediği için devletin, eğitim ve sağlık hizmetleri karşılığında bedel alması gerektiği konusu gündeme gelmektedir. Geçici Koruma Yönetmeliği hakkında 25 Aralık 2019 tarihinde yürürlüğe giren düzenlemeyle bu hususta önemli bir adım atılmıştır.¹⁰

Mevzuattaki Düzenlemelere İlişkin Uygulamadaki Sorunlar

Geçici koruma kaydı başvurusu yapan Suriyeliler, geçici koruma kimlik belgelerini temin edene kadar geçen sürede sağlık gibi temel hizmetlere ulaşma konusunda sıkıntı çekmektedirler. Bekleme süresindeki belirsizlik, henüz kimlikleri olmadığı için randevu alamamalarına neden olmaktadır. Geçici koruma statüsü altındaki Suriyeliler ise ka-

yıtlı oldukları şehirlerde kamu hizmetlerine sürekli bir şekilde erişim sağlayabilmekteler ancak kayıtlı olmadıkları illerdeki özellikle sağlık hizmetlerinde ciddi sorun yaşadıkları tespit edilmiştir (Harunoğulları, 2016, s. 51). Kayıtlı oldukları ili değiştirme hakları saklı olmasına rağmen eğitim ya da sağlık gibi bir gerekçe sunup bunu kanıtlamak zorundadırlar. Aileleriyle bir araya gelmek istediği için ya da ekonomik sebeplerle kayıtlı olduğu il-den farklı ile taşınanlar bu yüzden sağlık hizmetinden yararlanmakta sıkıntı çekmektedirler (Cloeters ve Osseiran, 2019, s. 14).

Dil gittikçe önem arz eden bir sorun hâline gelmiştir. Zira Suriyeliler, dil sorunu sebebiyle en başta topluma adaptasyon sağlama konusunda sınıra da sağlık hizmetlerinden yararlanma hususunda iletişim kurarak zorlanmaktadırlar. Türkiye’de geçici koruma statüsü altında bulunan Suriyelilerin mesleki bilgileriyle ilgili veriler net ve yeterli olmadığı için farklı uzmanlıkları olan Suriyeliler genel-

10 Bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/12/20191225-38.pdf>

Kamu hizmetleri, kamu yararına uygun biçimde eşitlik ilkesi gözetilerek sosyal devlet ilkesinin bir gereği olarak toplumdaki her kesime sunulmaktadır.

likle geçici eğitim merkezlerinde istihdam edilmektedirler ve kendi eğitimlerine uygun olmayan işte çalışan Suriyeliler ise mesleki yetkinliklerini kaybetme durumuyla karşı karşıya kalmaktadırlar (Tanrikulu, 2017, s. 138). Eğitim konusunda ise Suriyeli öğrencilerin eğitim gördüğü resmî okullarda çoğunluğu Türk öğrencilerin oluşturması sebebiyle kültürel adaptasyon sorunu olmuştur. Irkçı söylemlerin, dışlanma gibi durumların meydana gelmesi, Suriyeli öğrencilerin eğitime devam etmelerini zorlaştırmaktadır.

Kamu Hizmeti Sağlanmasında Karşılık Sorununun Eşitlik Kavramı Kapsamında Ele Alınması

İdare, ortak ve genel ihtiyaç duyan herkeşe, hizmetleri eşit bir biçimde sunmak ve bunların bu hizmetlerden eşit bir biçimde yararlanmalarını temin etmek zorundadır. Anayasa'nın "Kanun Önünde Eşitlik" başlıklı 10. Maddesi uyarınca da kamu hizmetlerinin hem sunulması hem de yararlandırılması hususunda eşitlik kavramı, aynı şartları

taşıyan bireylere aynı hak, sorumluluk ve olanakların sağlanması şeklinde ifade edilebilir (Özay, 1986, s. 49). Ancak 65. Maddesi'ne göre de sosyal devlet olarak görevlerini, mali kaynakları ölçüsünde yerine getirmekle mükelleftir. İdare, yürüttüğü temel kamu hizmetlerinden bedelsizlik ilkesi gereğince bir bedel almamaktadır. Zira amaç, kamu yararıdır. Devlet okullarında sunulan eğitim hizmetleri, karayollarından yararlanmak gibi bazı kamu hizmetleri bedelsiz olarak sağlanmaktadır. Ancak hem kamu hizmetlerinden yararlananların sayısının artması hem de hizmetten yararlananların ödeme gücü göz önünde bulundurulması sonucunda bazı hizmetlerden "katılım payı" ismi altında bir bedel alınmaktadır. Özellikle sağlık hizmetlerinin sunulması konusunda sosyal devlet olarak bedelsizlik ilkesinin uygulanması son yıllarda terk edilmeye başlanmıştır. Eğitim hizmetlerinde ise AYM kararında yer alan ifadeyle, çağdaş uygarlık seviyesine ulaşılması için gerekli olan tedbirlere ve Anayasal amaca aykırılık teşkil edeceğinden eğitim ve öğretimin bedel karşılığı sağlanması hususu söz konusu olmamıştır.¹¹ Zira Anayasa'nın 42. Maddesi, devlet okullarında eğitimin ücretsiz olduğu ilkesini benimsemiştir ve AYM'nin aynı esas numaralı kararına göre bu maddenin amacı, nitelikli eğitim sağlayarak çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmaktır.

Kamu hizmetlerinin karşılığı sorunu, AYM kararlarında da sıkça yer almıştır. Bu hususta AYM, klasik idare hukuku ilkelerinden birisi olan "meccanilik/bedelsizlik" ilkesi-

11 Bkz. Anayasa Mahkemesi, 16.9.1998 Tarih E. 1997/62 - K. 1998/52 Sayılı Karar. RG yayın tarih ve sayısı: 20.10.2000-24206 (bkz. <http://www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/7f4da3ba-ac36-461f-a109-d289847e-444e?excludeGerekce=True&wordsOnly=False>).

nin, kamu hizmetinden yararlananlardan kullanım oranlarına göre ödeme güçleri çerçevesinde belirlenecek “makul” bir ücret alınması yönünde değiştiğini vurgulamıştır (Sızlı-Erol, 1999, s. 26). Böylece hizmetten yararlananlar ile yararlanmayanlar arasında mevcut olabilecek “eşitsizliğin” giderilmesi amaçlanmıştır.

1. “Bedel”in Hukuki Niteliği

Kamu hizmetlerinden alınan bedelin niteliği ile alakalı çeşitli tartışmalar bulunmaktadır. Bedel, AYM kararlarında kimi zaman ücret¹² olarak yer alsa da öğretide bu husus tartışma konusu olmaktadır. Ücret, AYM’nin bir kararında özel hukuk kurallarına tabi olarak tarafların özgür iradeleriyle kurulan bir hizmetin karşılığı olarak ödenen para şeklinde tanımlanmıştır.¹³ Bu tanım, arz-talep esasına dayalı olarak sunulan ve kâr payı içeren bir ticari faaliyete işaret etmektedir. Ancak kamu hizmetinin sağlanması, iktisadi bir işletmenin satışında olduğu gibi hizmet satışı olarak düşünülemez. Zira kamu hizmetlerinden alınan bedelin amacı, kazanç sağlayan iktisadi verimlilik elde etmek değil toplumsal fayda ve kamu yararadır (Yayla, 1990, s. 65). Hizmetlerin sağlanması için harcanan giderleri asgari düzeyde karşılama amacıyla kamu kurumları tarafından alınan bedel, kamu kurumları için gelir kaynağı değildir. Kamu kurumları, salt ticari işletme niteliğini taşımadıkları için kâr amacı gütmemektedirler. Bu sebeple söz konusu bedel, ücret olarak adlandırılmaz.

Eğitim ve sağlık hizmetleri karşılığı alınan katılım payı, idarece genel bütçeye dahil edilmemekte ve söz konusu kamu hizmetinin sağlanabilmesi için yapılan harcamalar için kullanılmaktadır.

Kamu hizmetleri, kamu yararına uygun biçimde eşitlik ilkesi gözetilerek sosyal devlet ilkesinin bir gereği olarak toplumdaki her kesime sunulmaktadır. Bu hizmetlerden alınan bedelin hukuki niteliğinin vergi, resim, harç ya da benzeri mali yükümlülük kategorisi altında yer alıp almadığı da tartışmalı bir husustur. Türk Anayasası’nın 73/3. Maddesi göre “vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir ve kaldırılır”. Bu maddede, verginin yasallığı ele alınmıştır. Bu kavramların tanımları tek tek yapılacak ve bedelin niteliği belirlenmeye çalışılacaktır.

AYM’nin çeşitli kararlarında verginin tanımı, muayyen bir kamu hizmetinin değil “kamu hizmetlerinin tamamının giderlerini karşılamak amacıyla gerçek ya da tüzel kişilerden alınan ortak katılma payı” şeklinde yapılmıştır (Yılmaz ve Biyan, 2016, s. 337). İdare, vergi vasıtasıyla doğrudan ekonomik menfaat elde etmez. Taşınmaza sahip olanların ödediği “emlak vergisi”, gerçek kişilerin yıllık kazanç ve iratları üzerinden verdikleri “yıllık

12 Bkz. Anayasa Mahkemesi, 19.4.1988 Tarih ve E. 1987/16 - K. 1988/8 Sayılı Karar. RG yayın tarih ve sayısı: 23.8.1988-19908.

13 E. 2011/16 Karar. 2012/129, 27.9.2012 tarihli karar için bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/11/20131122-8.htm>

Geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeliler de 5510 Sayılı Kanun çerçevesinde Genel Sağlık Sigortası kapsamında bulunmaktadırlar. Ancak söz konusu kanunun 67. Maddesi'ne göre GSS kapsamında sağlık hizmetlerinden yararlanmak için prim ödemek esastır.

gelir vergisi" gibi örnekler verilebilir. Resim, idarenin, muayyen bir hizmetin görülmesi için verdiği iznin karşılığında o hizmet görülürken yapacağı harcamaların karşılanması için alınan para olarak tanımlanmaktadır (Yılmaz,2018,s.381).AYM'ninkararına göre¹⁴ ise yetkili makamların verdiği izin karşılığında ödenen bir bedel söz konusudur. Harç ise verginin özel menfaat karşılığında düzenlenmiş hâli olarak ifade edilebilir.

Yukarıdaki tanımlar göz önünde bulundurulduğunda, kamu hizmetlerinden alınan bedelin vergi, resim ya da harç olmadığı hiç şüphesiz ortadadır. Anayasa'nın ilgili maddesinde yer alan "benzeri mali yükümlülük" kavramının kapsamı, vergi gibi olan ve kanunla kurulabilen kamu geliri olarak nitelendirilirken (Artantaş, 2016, s. 36) kavram, "vergi, resim ya da harç benzeri mali yüküm-

lülük" olarak kullanılmaktadır. Benzeri mali yükümlülük, genel bütçeye dâhil olmama açısından diğer kavramlardan ayrılmaktadır. Bu kapsamdaki gelirler, kamu hizmeti gören özel kuruluşların ihtiyaçlarını gidermek için "genel bütçe dışındaki kaynaklar"dan elde edilmektedir.¹⁵ Karşılığında doğrudan fayda sağlanmakta ve elde edilen bedel, kamunun bütçesine dâhil olmayıp muayyen kamu hizmetlerinin finansmanı için kullanılmaktadır (Artantaş, 2016, s. 41).

Kamu hizmetlerinden alınan bedelin, niteliği gereği benzeri mali yükümlülük olduğu iddiaları bulunsa da AYM kararlarına baktığımızda AYM'nin benzeri mali yükümlülük kategorisinde değerlendirdiği bazı kamu gelirleri şu şekildedir: "8 yıllık eğitim masrafları ve yükseköğrenim harçları, jeotermalden sağlanan suyun kullanıldığı tesislerden temin edilen idare payı, yol-su- kanalizasyon hizmeti yararlanıcılarının ödediği harcama ya katılma bedeli, baro giriş ve yıllık kesintileri. Köprü geçiş ücretlerini, adli sicil kaydı karşılığında temin edilen paraları, Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu çerçevesinde alınan sağlık primlerini ve sağlık hizmetlerine katılma payları"nı ise benzeri mali yükümlülük olarak nitelendirmemiştir (Yılmaz ve Biyan, 2016, s. 339).

Kamu hizmetleri karşılığında idarenin elde ettiği bedel; katılma payı, katkı payı, katılma bedeli gibi isimlerle karşımıza çıkmaktadır. Eğitim ve sağlık hizmetleri karşılığı alınan katılım payı düşünüldüğünde elde edilen

14 E. 2011/16 Karar. 2012/129, 27.9.2012 tarihli karar için bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/11/20131122-8.htm>

15 E. 2011/16 Karar. 2012/129, 27.9.2012 tarihli karar için bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/11/20131122-8.htm>

bedel idarece genel bütçeye dâhil edilmekte ve söz konusu kamu hizmetinin sağlanabilmesi için yapılan harcamalar için kullanılmaktadır. Doğrudan bir fayda sağlayan bedel, genel bütçe dışında bir kaynak olan kamudan tahsis edilmektedir. Her ne kadar AYM, eğitim masrafları ve yükseköğretim harçlarını benzeri mali yükümlülük olarak nitelendirip sağlık hizmetine katılım payını bu vasıflandırmaya dâhil etmemiş olsa da kavramların tanımlarından yola çıkıldığında sosyal hakların temelini oluşturan eğitim ve sağlık gibi kamu hizmetleri karşılığı alınan bedelin hukuki niteliği, “vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülük”tür. Kamu hizmetlerinden yararlananlardan hizmetlerin sağlanması karşılığında alınan bedel genel bütçeye dâhil olmadığından vergi, resim ya da harç ve benzeri şekilde sınıflandırmak, öğretilerdeki görüşlerin değerlendirilmesiyse (bkz. Özey, 2004 s. 239; Gözler, 2009, 2, s. 347; Çal, 2012, s. 585 akt. Artantaş, 2016, s. 39) mümkün olmadığından “benzeri mali yükümlülük” olarak nitelendirmek doğru olacaktır.

2. Suriyelilere Sağlanan Sağlık Hizmetinde Katılım Payı Tartışması

G.Y.K 27/b uyarınca söz konusu statüden yararlanan yabancılara sağlanan acil sağlık hizmetleri kapsamında olan temel hizmetlerin ve bu çerçevedeki tedavi ve ilaçların karşılığı olarak katılım payı alınmaz. G.K.Y’nin 27. Maddesi c ve ç fıkralarına göre ise sunulan diğer tüm sağlık hizmet bedelleri, SGK tarafından genel sağlık sigortası tebliğinin kapsamını geçmeyecek oranda AFAD tarafından ödenmektedir. AFAD, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’yle birlikte İçişleri Bakanlığı’na bağlanmış bir kurumdur ve bütçesi, 2019 yılı

Aynı durumda bulunan insanlara, aynı kuralların uygulanması gerektiğini ifade eden ve aslında hakkaniyetle ölçülü bir şekilde yorumlanan eşitlik kavramı, eşitler arası eşitlik olarak yorumlanmalıdır.

itibarıyla İçişleri Bakanlığı bütçesine dâhil edilmiştir. 08.01.2018 tarihli Bakanlar Kurulu ek yönetmeliği uyarınca yapılan değişiklik ile “AFAD” ifadesi, “Genel Müdürlükçe” şeklinde değiştirilmiştir. Yani bu tarihten itibaren harcamalar, GİGM bütçesinden sağlanmaktadır.

Geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeliler de 5510 Sayılı Kanun çerçevesinde GSS kapsamında bulunmaktadır. Ancak söz konusu kanunun 67. Maddesi’ne göre GSS kapsamında sağlık hizmetlerinden yararlanmak için prim ödemek esastır. Devlet tarafından karşılanmayan bazı tedavi hizmetlerinden yararlanmak için de 68. madde çerçevesinde belirlenen “katılım payı”nın ödenmesi zorunludur. Katılım payı ödemesinden muaf olan kişiler, söz konusu kanunun 69. Maddesi’nde sınırlı sayı prensibiyle belirtilmiştir. İlgili maddede, uluslararası koruma statüsünden yararlanan yabancılar bulunmamaktadır. Fakat 6458 sayılı YUKK 89. maddesi kapsamında uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerden ödeme gücü yahut herhangi bir sağlık güvencesi bulunmayan kimselerin GSS’den yararlanabilmeleri için prim ödemelerini sağlama amacıyla Genel Müdürlük (GİGM) bütçesine ödenek konulması düzenlenmiştir. Ancak Genel Müdürlük, kişilerin ödeme

Yeni düzenlemede yer alan “geçici koruma statüsündeki yabancılara sağlanan sağlık hizmetlerinden katılım payı alınabileceği” ifadesi ise muhtevası gereğince açık olmadığı için toplumu tatmin edecek ve tartışmaları sonlandıracak nitelikte değildir.

güçlerine göre söz konusu prim ödemelerinin tamamını ya da bir kısmını geri almaktadır. Maaşı bulunmayan, düzenli gelir getiren bir işte çalışmayan Suriyelilerden prim ödemelerini beklemek mümkün olamayacaktır. AFAD Genelgesi’ne göre çalışma izni alıp da sosyal güvenlik kapsamına alınanlar hariç olmak üzere geçici koruma statüsündeki Suriyelilerden sağlık hizmetlerinde katkı payı alınmamaktadır (AFAD, 2014, s. 4). Sunulan sağlık hizmetlerinin faturaları; 2014 yılında kayıtlı oldukları valilik tarafından, 2015 yılı itibarıyla Sağlık Bakanlığı ile yapılan protokol sebebiyle 2018 yılına kadar AFAD bütçesinden ödenmiş ve 2019 yılında ise GİGM bütçesinden ödenmektedir.

Yeni Şafak Gazetesi’nin 29 Temmuz 2019 tarihli haberine göre Suriyelilere sağlanan sağlık hizmetleri karşılığında, Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın talimatıyla katkı payı alınması

durumu söz konusu olmuştur.¹⁶ 25 Aralık 2019 tarihinde yayınlanan 30989 Sayılı Resmi Gazete ile Geçici Koruma Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelikle Geçici Koruma Yönetmeliği’nin 27/b maddesi “Temel ve acil sağlık hizmetleri ile bu kapsamdaki tedavi ve ilaçlardan Bakanlıkça belirlenen tutar veya oran üzerinden katılım payı alınabilir” şeklinde değiştirilmiştir. Ancak katılım payının nasıl belirleneceği, vatandaşlardan alınan oranla aynı olup olmayacağı, herhangi bir işte çalışmıyor olan Suriyelilerden katılım payının nasıl tahsis edileceği gibi hususlar açıklığa kavuşturulmamıştır. Bu durum, yabancılara yönelik pozitif ayrımcılık yapıldığına dair algıların oluşmasına neden olabilir. Halk nezdinde çeşitli tartışmalara da sebep olan bu durumun, anayasal bir ilke olan “eşitlik ilkesi”ne aykırılık teşkil edip etmediği tartışılmalıdır. AYM’nin 2017 tarihli bir kararına göre eşitlik, hukuki durumu aynı olanların aynı kurallara tabi tutulacağı, hukuksal eşitlik durumunu öngörmüştür.¹⁷ Gören, bu durumu “eşitlerin eşitliği” olarak ifade etmiştir (2016, s. 3281).

Yani farklı durumda olanlara farklı kuralların uygulanması, eşitsizliğin eşitliği anlamına geleceğinden bu ilkeye aykırı olduğunu söylemek doğru olmayacaktır. Türkiye, bir sosyal hukuk devleti olduğu için hizmetlerin sağlanması konusunda vatandaşların da mali gücüne göre katılma payı ödemesi beklenektir. Zira malullük, sürekli iş göremezlik geliri bağlanmış sigortalılar ya da yoksul

16 Bkz. <https://www.yenisafak.com/gundem/teskilata-suriyeli-talimati-3500111>

17 Bkz. Anayasa Mahkemesi, 15.11.2017 tarih E. 2016/162 - K. 2017/156 sayılı karar. RG yayın tarih ve sayısı: 8.12.2017-30264. <http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/a8ab35e9-5116-48ec-b76c2aa8d4d-9345c?excludeGerekce=False&wordsOnly=False>

vatandaşlardan katılım payı alınmamaktadır. 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’nun 39. maddesi’nde katılım payı alınmayan kişiler, sınırlı sayı ilkesince belirtilmiştir. Eşitlerin eşitliği göz önüne alındığında, yeni düzenlemenin düzenli geliri olan ya da sigorta kaydı bulunan Suriyeli sığınmacılar için uygulanabileceği, herhangi bir işte çalışmayan ve sosyal yardımlar ile hayatını sürdüren sığınmacılardan ise katılma payının alınmayacağı düşünülecektir.

1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi başta olmak üzere uluslararası sözleşmelerle ve ulusal mevzuatlarla güvence altına alınan sığınma hakkı, bugün milyonlarca insanın hayatını idame ettirebilmesi için önem arz eden insani bir haktır. Sosyal hizmetler ve yardımlar, sığınma hakkı kapsamında ihtiyaçların giderilmesi için tamamlayıcı olarak sağlanmaktadır. Uluslararası ve ulusal kurum ve kuruluşların iş birliğini gerektiren sığınmacı konusu, Türkiye’nin ekonomik, sosyal ve kültürel yapısını ilgilendiren insani müdahalesi şeklinde tezahür etmiş ve bugün, Türkiye’yi gerek kendi devlet bütçesi gerekse çeşitli yardımlarla dünyada en büyük sayıda sığınmacıya ev sahibi olan ülke konumuna ulaştırmıştır.

Sonuç ve Politika Önerileri

Dünyanın karşı karşıya kaldığı en büyük insani krizlerden bir tanesi olan Suriyeli sığınmacılar meselesi, Türkiye başta olmak üzere çeşitli coğrafyaları etkilemiştir. Kitlesele hareketlerle kendilerine sığınacak bir yer arayan Suriyelilere, “geçici koruma statüsü” vererek

kapısını ardına kadar açan ülke Türkiye olmuştur. Hem devlet bütçesini hem de ulusal ve uluslararası yardım kuruluşlarından aktarılan bütçeyi kullanarak Suriyelilerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan ihtiyaçları ve hizmetleri sağlamıştır. Vatandaş ve yabancı ayırımına gidilmeksizin eğitim ve sağlık gibi kamu hizmetlerinden yararlanmalarına olanak sağlamıştır. 2018 yılı itibarıyla Türkiye, Suriyeli sığınmacılara eğitim ve sağlık hizmetleri için bakanlıkların, AFAD’ın, Türk Kızılayı’nın verdiği destek dâhil olmak üzere 30 milyar dolardan fazla para harcadığını açıklamıştır. Vatandaşların, kamu hizmetlerinden faydalanmaları karşılığında ödedikleri mali yükümlülük niteliğindeki “katılım payı” bedelinin 25 Aralık 2019’da yürürlüğe giren son düzenleme öncesinde Suriyeliler tarafından ödenmemesinin eşitsizlik olarak nitelenip nitelendirilemeyeceği tartışma konusu olmuştur. Aynı durumda bulunan insanlara, aynı kuralların uygulanması gerektiğini ifade eden ve aslında hakkaniyetle ölçülü bir şekilde yorumlanan eşitlik kavramı, eşitler arası eşitlik olarak yorumlanmalıdır. Yeni düzenlemede yer alan “geçici koruma statüsündeki yabancılara sağlanan sağlık hizmetlerinden katılım payı alınabileceği” ifadesi ise muhtevası gereğince açık olmadığı için toplumu tatmin edecek ve tartışmaları sonlandıracak nitelikte değildir. Türkiye ise hâlihazırda geliri olan ve olmayan Suriyelilere kamu hizmetlerini, taraf olduğu uluslararası anlaşmalara bağlı bir sosyal devlet olarak sunmaya devam etmektedir.

Kaynakça

- Artantaş, O. Ç. (2016). *Kamu hizmeti ve bedel*. Yüksek lisans tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Cloeters, G. ve Osseiran, S. (2019). İstanbul'da Suriyeli mültecilerin sağlık hizmetlerine erişimi: Toplumsal cinsiyete duyarlı bir bakış açısı (Çalıştay raporu). <https://ipc.sabanciuniv.edu/wp-content/uploads/2019/04/SouadOsseiranGabrieleCloetersTR.pdf> adresinden 18 Kasım 2019 tarihinde erişilmiştir.
- Çal, S. (2012). İdari etkinliklerine paha biçmek ya da Anayasa Mahkemesi'nin iki kararının çağrıştırdıkları. *Anayasa Mahkemesi'nin 50. Yılına Armağan* içinde (ss. 555-598). Ankara: Anayasa Mahkemesi Yayını.
- Erdem, B. (2017). Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin sosyal, siyasi ve vatandaşlık hukuku bakımından Türkiye'deki durumları. *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 37(2), 332-351.
- Danıştay 13. Dairesi. (2005). E.2005/5263-K.2005/5709 sayılı karar. *Danıştay Dergisi*, 112, 438-444.
- Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik. (15 Ocak 2016). *Resmi Gazete* (Sayı: 29594). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.20168375.pdf> adresinden 15 Kasım 2019 tarihinde edinilmiştir.
- Geçici Koruma Yönetmeliği. (22 Ekim 2014). *Resmi Gazete* (Sayı: 29153). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.20146883.pdf> adresinden 16 Kasım 2019 tarihinde edinilmiştir.
- Gören, Z. (2016). Genel eşitlik ilkesi. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22 (3), 3279-3301. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruhad/issue/36500/359881> adresinden 3 Ocak 2020 tarihinde erişilmiştir.
- Gözler, K. (2009). *İdare hukuku II*. Bursa: Ekin Yayınevi
- Gözübüyük, Ş. (2003). *Yönetim hukuku*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Gözübüyük, Ş. ve Tan, T. (2010). *İdare hukuku genel esaslar Cilt I*. Ankara: Turhan Kitabevi
- Habertürk Gazetesi. (15 Kasım 2018). *2019 yılı bütçesi plan ve bütçe komisyonunda*. <https://www.haber-turk.com/ankara-haberleri/16910616-2019-yili-butcesi-plan-ve-butce-komisyonunda> adresinden erişilmiştir.
- Harunoğulları, M. (2016). Suriyeli sığınmacı çocuk işçiler ve sorunları: Kilis Örneği. *Göç Dergisi*, 3(1), 29-63.
- Korkmaz, M. (2018). GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURİYELİLERİN TÜRKİYE İŞGÜCÜ PİYASASINA ETKİLERİ VE DEĞERLENDİRMELER. *Sosyal Güvence*, 0 (13), 57-83. doi: 10.21441/sguz.2018.64
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2014). *Yabancılar yönelik eğitim-öğretim hizmetleri* (2014/21). <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1715.pdf> adresinden 4 Ocak 2020 tarihinde erişilmiştir.
- Özay, İ. (1986). *Devlet idari rejim ve yargısal korunma*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Özay, İ. (1994). "Başlar mısın başlayalım mı?" Televizyonda devlet tekelinden özelleşmeye: İtalya ve Türkiye. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 49(3), 351-356.
- Özay, İ. (2004). *Günışığında yönetim*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu. (11 Haziran 2006). *Resmi Gazete* (Sayı: 26200). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/06/20060616-1.htm> adresinden 30 Aralık 2019 tarihinde edinilmiştir.

Sızlı-Erol, G. (1999). *Kamu hizmetlerinin görülmesinde imtiyaz yöntemi ve Türkiye uygulaması*. İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü Hukuki Tedbirler ve Kurumsal Düzenlemeler Dairesi Uzmanlık Tezi. <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/GulhanimErol.pdf> adresinden 30 Aralık 2019 tarihinde erişilmiştir.

Tanrıkulu, F. (2017). Türkiye’de yaşayan Suriyeli çocukların eğitim sorunu ve çözüm önerileri. *Liberal Düşünce Dergisi*, 22 (86), 127-144.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Mülteci Hakları Alt Komisyonu. (2018). *Göç ve uyum raporu*. https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/2018/goc_ve_uyum_raporu.pdf adresinden 20 Kasım 2019 tarihinde erişilmiştir.

T.C Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve Sağlık Bakanlığı Arasında Götürü Bedel Üzerinden Sağlık Hizmeti Alım Protokolü (2018). <https://dosyamerkez.saglik.gov.tr/Eklenti/19264,afet-ve-acil-durum-yonetimi-baskanligi-goc-idaresi-genel-mudurlugu-ve-saglik-bakanligi-arasinda-goturu-bedel-uzerinden-saglik-hizmeti-alim-protokolu-03072018pdf.pdf?0> adresinden 17 Kasım 2019 tarihinde edinilmiştir.

T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. *Suriyelilerin konakladığı geçici barınma merkezlerindeki harcama ve maliyet analizi*. (2013). https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/24372/xfi-les/2-Suriyelilerin_Konakladigi_Gecici_Barinma_Merkezlerindeki_Harcama_ve_Maliyet_Analizi_2013_Turkce_.pdf adresinden 29 Aralık 2019 tarihinde erişilmiştir.

T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. *Kurumsal mali durum ve beklentiler raporu*. (2016). https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/4352/xfi-les/2016_KURUMSAL_MALI_BEKLENTILER_DURUM_RAPORU_TOPLU_SON_31_07_2016.pdf adresinden 2 Ocak 2020 tarihinde erişilmiştir.

T.C. Kamu Denetçiliği Kurumu. (2018). *Türkiye’deki Suriyeliler özel rapor*. https://ombudsman.gov.tr/suriye_rapor/#p=1 adresinden 20 Kasım 2019 tarihinde erişilmiştir.

T.C İç İşleri Bakanlığı (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü) ve Sağlık Bakanlığı Arasında Götürü Bedel Üzerinden Sağlık Hizmeti Alım Protokolü (2019). <https://dosyamerkez.saglik.gov.tr/Eklenti/31817,2019-yili-saglik-bakanligi-ve-ic-isleri-bakanligi-goc-idaresi-genel-mudurlugu-arasinda-goturu-bedel-uzerinden-saglik-hizmeti-alim-protokolupdf.pdf?0> adresinden 17 Kasım 2019 tarihinde edinilmiştir.

Yavuz, Ö. (2015). Türkiye’deki Suriyeli mültecilere yapılan sağlık yardımların yasal ve etik temelleri/the legal and ethical foundations of health assistances to Syrian refugees in Turkey. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12 (30), 265-280.

Yayla, Y. (1990). *İdare hukuku I*. İstanbul: Filiz Kitabevi.

Yeni Şafak Gazetesi. (29 Temmuz 2019). *Teşkilata Suriyeli talimatı*. <https://www.yenisafak.com/gundem/teskilata-suriyeli-talimati-3500111> adresinden erişilmiştir.

Yılmaz-Eren, E. (2016). Geçici koruma statüsü ve Türkiye’deki Suriyeliler sağlanan hizmetlere ilişkin bir değerlendirme, *Middle East Journal of Refugee Studies*, 1(2), 110-139.

Yılmaz, G. (2018). “Vergi, resim, harç” kavramlarının tarihsel devinimi: Kavram kargaşası bağlamında “resmin” günümüzdeki varlık sorunu. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 40(2), 370-393.

Yılmaz, G ve Biyan, Ö . (2016). Vergi hukukunda bir belirsizlik: “Benzeri mali yükümlülük” kavramı ve bu kavram açısından bakanlar kuruluna verilen yetkilerin değerlendirilmesi. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 38(2), 335-360.

Kamu hizmetlerinin etkin ve eşit olarak sunulmaya devam etmesi için Türkiye;

- Kamu hizmetlerinin sağlanmasını geciktiren ya da zorlaştıran bürokratik engelleri ortadan kaldırmayı amaçlayan çalışmalar yapmalı,
- Kamu hizmetleri karşılığında talep edilen bedelin hukuki niteliği konusunda ilgili mevzuatlarda açıkça düzenleme yapmalı,
- Suriyeli sığınmacılardan eğitim ve sağlık hizmetleri karşılığında alınacak olan bedelin miktarı ve statü kapsamında korunan tüm sığınmacılardan talep edilip edilmeyeceği gibi hususların açıklığa kavuşturulması için Geçici Koruma Yönetmeliği'nin ilgili maddelerini yeniden ele almalı,
- Kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarının ortak çalışmasıyla kamu hizmetlerinden alınan bedel konusunda kamuoyunu bilgilendirmeli,
- Suriyeli sığınmacılar için yapılan harcamaları mümkün olduğunca belgelendirerek kamuoyuna sunmalıdır.

